

Öğretmen Eğitiminde Yenilikçi Bir Yaklaşım mı Yoksa Geleneksel Bir Anlayış mı?*

Doreen Shantz

Çevirenler:

Erten Gökçe** Canay Demirhan***

Fakülteler ve eğitim kurumları, hizmet öncesi eğitim gören öğretmen adaylarının günümüzde okullarda uygulanan yöntem, teknik ve yaklaşımları öğrenmelerine olanak sağlayacak, karşılıklı işbirliği ve etkileşim olanakları geliştirmelidir. Mesleğe hazırlanan öğretmen adaylarına, yeni yöntem ve teknikleri uygulama imkanı verilmelidir. Bu, en etkili bir biçimde işbirliğine dayalı stratejiler kullanılarak, araştırmacı bir yaklaşımla gerçekleştirilebilir.

Giriş

Hizmet öncesi eğitim programlarının amacı nedir? Eğitim programları, mevcut sistemi tanıtarak, deneyimli öğretmenlerin birikimlerini usta-çırak ilişkisi içerisinde öğretmen adaylarına aktarmalı mı, yoksa öğretmen adaylarına mevcut uygulamaların ve bilgilerin ötesini düşünmeyi öğreten ve onları yenilikçi olmaya yönlendiren programlar mı olmalıdır? Bir çok eğitim fakültesi, çağdaş ve yenilikçi bir yöntem bilimini benimseyen eğitim programları tasarlamakta, ancak daha sonra öğretmen adaylarını temelde

* *Teacher Education: Teaching Innovation or Providing An Apprenticeship?*, Education, Spring95, Vol. 115, Issue 3, p.339.

** Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, İlköğretim Bölümü, gokce@education.ankara.edu.tr

*** Arş.Gör., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, İlköğretim Bölümü, cdemir@education.ankara.edu.tr

geleneksel olan uygulama etkinlikleriyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu tür durumlarda öğretmen adayları, uygulama öğretmenini ve fakültedeki öğretim elemanını tatmin etme arasında kalmaktadır.

Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Programlarından Beklentiler

Goodlad (1990), Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Programlarının aşağıda belirtilen dört beklentiye karşılması gerektiğini belirtmektedir:

- Öğretmenleri, yeni nesillere demokrasinin ilke ve kurallarını kazandırabilecek şekilde yetiştirecek,
- Öğretmenlere, gerekli zihinsel becerileri ve alan bilgisini kazandıracak,
- Öğretmenlerin, öğretmenlik meslek bilgisi konusunda güçlü bir alt yapıya sahip olmalarını sağlayacak,
- Öğretmenlerin okul yönetimi konusunda gerekli olan temel bilgi, beceri ve davranışları kazanmalarını sağlayacak bir nitelik taşımalıdır(Goodlad, 1990, s. 699).

Bu beklentiler, öğretmen adaylarının yaratıcı ve yenilikçi olarak yetiştirilmelerini sağlayarak, mevcut sistemi sürdürmelerine olanak tanır. Bush (1987), okullardaki değişim sürecinin yetersiz olduğunu ileri sürerek, öğretmen eğitimi programlarının ancak sınırlı düzeyde geliştirilebildiğini vurgulamakta ve öğretmenlerin geleneksel yöntemlerle öğretim etkinliklerini gerçekleştirdikleri sürece, değişim ihtiyacının ortaya çıkacağını belirtmektedir. Bu fikre karşılık, öğretmen eğitimindeki yenilikleri konu alan bir çalışmada (Thiessen and Kilcher, 1993) öğretmen eğitimi programlarının, eğitim sistemini yeniden kurma ve yapılandırmaya önemli katkılar getirdiği ileri sürülmüştür.

Problem

Öğretmen eğitimi programlarını uygulayan üniversiteler ile uygulama okulları arasındaki ilişki karmaşık olarak tanımlanmakta ve büyük ölçüde resmi bir ilişki olarak görülmektedir. Bu ilişki, geleneksel yapıyı sürdürmekle birlikte, güçlü bir etkileşim ve işbirliği temelinde gerçekleşmez, daha çok görev ve sorumluluk odaklı sonuçlanır(Guyton and McIntyre, 1990). Uygulama öğretmenleri kendi görev ve sorumluluklarını, öğretmen adaylarının sınıflarına gelip kendi etkinliklerine benzer çalışmalar yapmalarını ve deneyim kazanmalarını sağlama olarak görme eğilimindedirler. Uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının rolleri, açık ve net bir biçimde tanımlanmamıştır. Ayrıca öğretmenlik uygulaması

için belirlenen hedeflerin yetersizliği de bir sorun oluşturmaktadır. Bu ilişki, daha açık ve net bir biçimde ortaya konuluncaya ve hedefler üzerinde uzlaşma sağlanıncaya kadar, öğretmen adayları çeşitli sorunlar yaşamaya devam edeceklerdir.

Eğitim Fakülteleri ile Okullar Arasındaki Uyum Sorunları

Ontario'daki bir eğitim fakültesinde yaklaşık 500 öğretmen adayına uygulanan bir anket formu, eğitim fakülteleri ile okullar arasındaki uyum sorunlarını ortaya koymuştur. Aşağıdaki iki olgu özellikle, fakültelerde uygulanan eğitim programları ile okullardaki uygulama etkinlikleri sırasında yaşanan uyumsuzluk sorunlarını ifade etmektedir.

Olgu 1: Fakültede öğrendiğim bilgi, beceri ve davranışlarla, öğrencilere sunu yaparken sınıf içinde karşılaştığım durumlar arasında uyum vardı(Ankete cevap verenlerin, %52.2'si kesinlikle katılmıyor ya da katılmıyor).

Olgu 2: Fakültede öğrendiğim bilgi, beceri ve davranışlarla, öğrencilere sunu yaparken sınıf içinde karşılaştığım durumlar arasında farklılık vardı(Ankete cevap verenlerin, %60.4'ü kesinlikle katılıyor ya da katılıyor).

Öğretmen adaylarına öğretilenler ile öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması sırasında gördükleri ve yapmayı düşündükleri etkinlikler arasındaki uyum eksikliği giderilmelidir. Öğretmen adaylarını bu tartışmanın içine çekmek uygun bir yaklaşım değildir. Yukarıda belirtilen anketin uygulanmasından elde edilen bulgular doğrultusunda ifade edilen alıntılar, bu problemin öğretmen adayları üzerindeki olumsuz etkisini ve onların soruna çözüm getirme isteklerini açık bir biçimde göstermektedir. Ortaya konan görüşlere göre, öğretmen adayları aşağıda belirtilen yönleri ifade etmişlerdir:

- Okullardaki uygulama öğretmenleri fakültelerde gerçekleştirilen etkinlikleri daha çok teorik bulurlar ve çok fazla ciddiye almazlar. Öğretmen adaylarının hayal dünyasında yaşadığını, gerçeklerle yüzleşmeleri ve yeniden programlanmaları gerektiğini düşünürler.

- Üniversitelerdeki öğretim elemanları, tavsiye ettikleri şeyleri kendileri de uygulayarak, günümüzde neler olup bittiği konusunda daha gerçekçi bir bakış açısı geliştirmelidirler. Üniversitede üretilen teorik bilgi ile “gerçek yaşam uygulamaları” arasındaki ilişki güçlü değildir.

- Fakültede öğretilenlerle öğretmenlerin inandığı şeyler arasında önemli farklılıklar vardır. Uygulama öğretmenleri kendileri gibi düşünen ve davranan bireyler istemektedir. Bu öğretmenlerin bir kısmı, yeni yöntem,

teknik ve yaklaşımlar konusunda bilgi sahibi değildir. Bu olgu, öğretmen adayının işini zorlaştırmakta, fakültenin istediğini mi, yoksa uygulama öğretmenin istediğini mi yapması gerektiği konusunda çelişkiler yaşamaktadır.

- Bizlere, üniversitede eğitim görürken, okullarda kullanabileceğimiz bilgi, beceri ve davranışları daha çok öğretiniz.

- Fakülte'deki bir öğretim elemanı bir uygulama okuluna gelip, öğretmen adayı uygulama öğretmenin istediği şeyleri yaparken, onun yaptıklarını nasıl sorgulayabilir ki!

- Uygulama okullarında, üniversitelerde bizlere öğretilenleri ve tavsiye edilenleri uygulamakta olan öğretmenler bulmayı çok isterdim.

- Okullardaki uygulama öğretmenlerine, genç ve yenilikçi öğretmen adaylarını tanıtır ve onlara yeni fikirler gösteriniz.

- Bazı uygulama öğretmenleri, yaşadığımız dilin tüm özelliklerini verimli ve etkili bir biçimde kullanamıyor. Bu da bize öğretilenlerle çelişmektedir.

- Üniversitelerde öğretilen yöntem, teknik ve yaklaşımları okullarda uygulayabilen, uygulama öğretmenlerini seçiniz.

- Öğretmen adayları ciddi bir çelişki yaşamaktadır. Üniversitede öğrendiklerinden farklı olmasına rağmen, uygulama öğretmenin yaptığı gibi öğretmeye çalışırsa, yeni yaklaşımları denemesi mümkün değildir.

- Üniversitede kazandırılan bilgi ve becerileri, uygulama okullarındaki öğretim etkinliklerinde kullanabilmek için uygulama öğretmeniyle işbirliği yapmak isterim.

- Üniversitelerde öğretilen yöntem, teknik ve yaklaşımları uygulayan ve yeni gelişmeleri izleyen uygulama öğretmenleri bulunuz.

Yapılan bu çalışmaya göre, aşağıda belirtilen önerilerde bulunulmuştur:

- Üniversitedeki öğretim elemanları, seçtikleri uygulama okullarının ve bu okullardaki öğretmenlerin güncel yöntem, teknik ve yaklaşımlara açık olduğundan emin olmalıdır.

- Öğretmen adayları, üniversitedeki öğretim elemanlarından öğrendikleri ile uygulama okullarındaki çalışmalarını arasında bağlantı kurabilmelidir.

- Üniversitede öğretilen öğretim yöntem, teknik ve yaklaşımlara uygun olan uygulama öğretmenlerini belirlemek amacıyla, onlarla görüşmeler yapılmalıdır.

Araştırmaya katılanların görüş ve önerileri, üniversiteler ile uygulama okulları arasında birbirleriyle uyumsuz ve kimi durumlarda birbirleriyle çelişen olguları açıkça ortaya koymaktadır.

Eğitim Fakülteleri ile Okullar Arasındaki İletişim Eksikliği

Fakülteler ve uygulama öğretmenleri arasındaki bir diğer sorun ise, iletişim eksikliğidir(Knowles and Presswood, 1994; Thiessen and Kilcher, 1990; Sikula, 1990; Meade, 1991). Aşağıda öğretmen adaylarının bu konuya ilişkin görüşleri yer almaktadır:

- Üniversitedeki öğretim elemanları, uygulama öğretmenlerini öğretmen adaylarına hangi konularda, nasıl yardımcı olacakları ile ilgili eğitmelidirler.

- Uygulama öğretmenleri, üniversitedeki öğretim elemanları tarafından görev ve sorumluluklarının önemi konusunda bilinçlendirilmeli ve bilgilendirilmelidir.

- Üniversitedeki öğretim elemanları ile uygulama öğretmenleri arasında etkili iletişim ve işbirliği sağlanmalıdır.

- Okullardaki uygulama öğretmenlerinin görev ve sorumluluklarının farkında olması, onların bu konuda eğitilmesine bağlıdır.

- Uygulama öğretmenleri fakülteler tarafından daha çok yönlendirilmeli ve desteklenmelidir.

- Üniversitedeki öğretim elemanları tarafından uygulama öğretmenlerine anlaşılır yönergeler verilmeli, onlardan beklenen görev ve sorumluluklar açıklanmalıdır.

- Öğretmenlik uygulaması etkinliklerini yürütebilecek niteliklere sahip olmayan öğretmenler seçilmemelidir.

- Üniversitedeki öğretim elemanları düzenli olarak uygulama öğretmenleriyle toplantılar yapmalıdır. Böylece, öğretmenlik uygulaması etkinliklerinde yapılması beklenen çalışmalara yönelik eşgüdüm ve tutarlılık sağlanmış olur.

- Uygulama öğretmenleri, üniversitedeki öğretim elemanları tarafından öğretmenlik uygulaması sürecinde kendilerinden ve öğretmen adaylarından beklenenler konusunda bilgilendirilmelidir.

- Üniversitedeki öğretim elemanları, uygulama etkinlikleri öncesinde, toplantılar yaparak uygulama öğretmenlerinin soru ve sorunlarını gidermelidir.
- Uygulama öğretmenleri, yönetsel ve idari işlemler konusunda çok fazla bilgi sahibi değildir.
- Uygulama öğretmenleri, öğretmen adaylarına fakültede öğretilen yöntem, teknik ve yaklaşımlardan bir çoğunu genellikle kullanmamaktadır.
- Okul yönetimi ile uygulama öğretmeni arasında daha etkili iletişim kurulması, öğretmenlik uygulamasına olumlu yönde katkı getirir.
- Uygulama öğretmenleri, öğretmenlik uygulamasının gerektirdiği niteliklerle donatılmalıdır.
- Uygulama öğretmenleri, fakültenin öğretmenlik uygulamasına ilişkin amaçları ve öğretmen adaylarının beklentileri konusunda bilgilendirilmelidir.

Yukarıda belirtilen ifadeler, öğretmenlik uygulamasının temelinde iletişim sorunu olduğunu açıkça göstermektedir. Bu olgu, çalışmanın başlangıcında ifade edilen uyum eksikliğinin de temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmada sürekli vurgulanan bu iki sorun, iletişim eksikliği ve uyum eksikliği olarak tanımlanabilir. Bu sorunların çözülmesi, iletişim eksikliğinin giderilmesine, her iki tarafın da etkin bir şekilde iletişim kurduktan sonra ortak amaçlar ve hedefler etrafında birleşmesine bağlıdır.

Fakülte – Uygulama Okulu Arasındaki İşbirliği

Fakülteler ve uygulama okulları arasında işbirliğinin kurulmasını sağlayıcı çabalar gösterilmelidir. İşbirliğinin sağlanması ise, bu anlayışın ve kültürün oluşturulmasına bağlıdır. Fullan ve Hargreaves (1991), işbirliğini özümsemiş kurumsal yapıların, eğitimsel değerler ve anlayışlar konusunda geniş bir uzlaşmaya ihtiyaç duyduğunu; ancak uyumsuzluğu da hoş gördüğünü, değerleri ve amaçları incelediğini, sürekli değişim ve gelişim olgusunu kolaylaştırdığını, bireye ve gruba sürekli değer verdiğini ve diğer kurumsal yapılarla bağlantı ve işbirliğine odaklandığını ileri sürmektedir. “Verimli işbirlikleri, mevcut uygulamaları eleştirel bir yaklaşımla inceleyerek, daha iyi seçenekler arar; gelişim sürecini oluşturmak ve onun değerini belirlemek, verimli işbirliklerinin yaşama geçirilmesiyle sağlanabilir (Fullan and Hargreaves, 1991, s.55).” Smith ve Auger (1986), öğretmen eğitimi konusunda başarılı işbirliklerinin sağlanabilmesi için dört temel unsur olduğunu ileri sürer: *Doğru zamanlama, ilgili tüm tarafların sürece sahip çıkması, karşılıklı güven ve işbirliği yapan tüm grupların yararına olan*

sonuçlar. O halde ilk çözüm, uygulama öğretmenleri ve fakültedeki öğretim elemanlarının, öğretmen eğitimi programlarının amaç ve hedeflerini, özellikle öğretmenlik uygulamasını, tartışmak için düzenli olarak toplandıkları bir forum oluşturmaktır. Fakülteler hizmet öncesi eğitim programlarından sorumlu oldukları için, süreci onların başlatması ve sürdürmesi gerekmektedir. Bu amaçla gerçekleştirilecek etkinlikler, uygulama öğretmenlerini toplantılara katılmaya davet etme gibi biçimsel bir yaklaşımdan öte, içten olmalıdır. Bu iki grup arasındaki ilişki tüm katılımcılara faydalı olmalı, hem uygulama öğretmenlerinin hem de fakültedeki öğretim elemanlarının toplantılara katılımı sağlanmalıdır. Bu toplantılar, tarafların birbirlerini suçladıkları ve günah keçisi olarak gördükleri bir yapıda olmamalı, birbirlerine karşılıklı destek verdikleri ve saygı duydukları bir nitelikte olmalıdır.

Öğretmenlik Uygulamasını Geliştirmeye Yönelik

Eylem Araştırması

Uygulama okulları ile üniversiteler ortak olarak eylem araştırmaları gerçekleştirebilir. Üniversitelerdeki öğretim elemanları, eylem araştırması projeleri hazırlama, veri toplama, verileri analiz etme ve önerilerde bulunma konusunda uygulama öğretmenlerine yardımcı olabilir. Eylem araştırmaları, profesyonel uygulamaların anlaşılmasında ve geliştirilmesinde, sınıfın ve sosyal hayatın gerçek yaşam problemlerini çözme girişimlerinde, uygulayıcıların araştırmalara katılmasında önemli araçlardır(Glickman, 1990). Eylem araştırmaları için, üniversite ile uygulama okulları arasında etkili iletişim kurulduktan sonra, hedefler geliştirilebilir. Bu araştırmaların temel amacı, uygulama etkinliklerinin geliştirilmesidir.

“Uygulama okulları ve okul yöneticileri ile eğitim fakültelerindeki öğretim elemanları biraraya geldiklerinde, kurumsal yapı ve işleyiş geleneksel yapıdan, yaratıcı ve girişimci bir yapıya dönüşür. Uygulama okulları ile fakülteler arasındaki bu işbirliği, birlikte karar verme mekanizmalarını, planlama için ortak bir zaman dilimini ve işbirliği yapılacak projeler için kaynaklar gerektirir. Ortaya çıkan bu işbirliği, farklı anlayış ve yapılara sahip olan kurumların, kaçınılmaz olarak ortak amaçlar doğrultusunda çalışmaları sonucunu doğurur.” (Thiessen and Kilcher, 1993, s. 66-67)

Araştırma Uyumlu Yaklaşım

Goodlad'ın (1990) ileri sürdüğüne göre; hizmet öncesi öğretmen eğitimi programları, öğretmen adaylarına günümüz okullarında çalışmak için gereken temel bilgi ve becerileri geliştirmede yardımcı olmalıdır. Bunun

yanı sıra öğretmen adaylarına yeni yöntem ve teknikleri öğrenmelerine ve etkin bir biçimde uygulamalarına olanak verecek bilgiler de kazandırılmalıdır. Öğretmen adayları, öğretmenlik uygulamalarını gerçekleştirirken, yaptıkları çeşitli etkinlikler konusunda teşvik edilmeli ve cesaretlendirilmelidir. Öğretmen adayları uygulama okullarında gerçekleştirdikleri etkinliklerle ilgili kısa raporlar ve günlükler tutarsa, bu, onların gelişimine katkı getirebilir. Ayrıca bu kısa notlar onları, okulda karşılaşılan çeşitli davranışların sosyal sonuçlarını düşünmeye yönlendirebilir(Thiessen and Kilcher, 1993).

“Günümüzde ortaya çıkan yenilikler ve çok yönlü gelişmeler, öğretmenlik uygulamasının daha dikkatli ve özenli ele alınmasını gerektirir. Öğretmen adayları, neler olup bittiğini sürekli inceler, olgu ve olayları değerlendirir, çeşitli varsayımlar üzerine odaklanır, karar alma sürecine katılır ve neden-sonuç ilişkileri kurar. Öğrenmenin kaynağı; neyin, nasıl yapıldığı ve neden yapıldığının yorumlanması ve bunun yeniden yorumlanmasıdır.” (Thiessen and Kilcher, 1993, s. 26)

Zeichner’in (1983) sınıflandırmasına göre, öğretmen eğitimi programları, “araştırma uyumlu” yaklaşımla yakın bir ilişki içindedir. Bu yaklaşım, öğretim ve öğretim süreci hakkında araştırmayı öncelikli konu olarak ele almaktadır. Öğretmen adayları, kendilerini edilgen olmaktan çok etkin bir alıcı olarak görürler ve eylemlerinin kaynaklarını ve sonuçlarını çeşitli yollarla irdelerler. Hizmet öncesi öğretmen eğitimi için araştırma uyumlu yaklaşımın temel felsefesi; fakülte öğretim elemanları, uygulama öğretmenleri ve öğretmen adaylarına, birlikte çalışmak ve sınıf içinde yaşananlarla ilgili kişisel fikirlerini paylaşmak için mükemmel fırsatlar sağlar. İlgili tüm tarafların gözlemlerini, fikirlerini ve anlayışlarını paylaşmaları, iletişimi anlamlı hale getirerek etkileşimi kolaylaştırır. Böylece, fakülte ve uygulama okulları arasındaki ilişki, yüzeysel bir yapıdan anlamlı ve yararlı bir işbirliğine dönüşür. Bu çok yönlü etkileşim ve paylaşım, öğretmen adaylarına mevcut uygulamalar ve eğitim programları hakkında bilgi sağlar. Bununla birlikte, yeni fikir, yaklaşım, yöntem ve tekniklerin uygulanması, fakülte öğretim elemanlarının ve uygulama öğretmenlerinin desteklediği işbirliğine dayalı güvenli bir ortamda gerçekleştirilmiş olur.

Sonuç

Fakülteler ve uygulama okulları, öğretmen adaylarının hem okullarda başarılı olan yöntem bilimlerini öğrenmelerine hem de yenilikçi yöntem ve teknikleri kullanarak uygulama etkinliklerini gerçekleştirmelerine olanaklar sağlayan çok yönlü işbirliği ve ortaklıklar geliştirmelidir. Bu olgu, hizmet

öncesi eğitim programlarında araştırma uyumlu bir yaklaşımın kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Araştırma uyumlu yaklaşım; açık, net, anlaşılır, tartışmayı kolaylaştırmak için işbirliğine dayalı stratejileri içeren bir anlayışla, hem fakültelerin hem de okulların ortak eylem araştırması projeleri üzerinde birlikte çalışmalarıyla başarılabilir. Fakülte öğretim elemanları ve uygulama okullarının öğretmenleri arasında karşılıklı yarar sağlayan işbirliği, öğretmen adaylarının yenilikçi ve çağdaş olmalarını ve bunun sonucunda da aydın öğretmenler olmalarını sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Bush, R. (1987). Teacher (education) reform: Lessons from the past half century. *Journal of Teacher Education*, 38(3), 13-19.
- Fullan, M., & Hargreaves, A. (1991). *What's worth fighting for? Working together for your school*. Toronto, ON: Ontario Public School Teachers' Federation.
- Glickman, C. (1990). *Supervision of instruction: A developmental approach*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Goodlad, J. (1990). Studying the education of educators: From conception to findings. *Phi Delta Kappan*, 71(9), 698-701.
- Guyton, E. & McIntyre, D. (1990). *Student teaching and school experiences*. In Houston, W. (Ed.), *Handbook of Research on Teacher Education*. p. 617-635. New York, NY: MacMillan.
- Knowles, J., Cole, A. & Presswood, C. (1994). *Through preservice teachers' eyes*. Toronto, ON: Maxwell MacMillan Canada.
- Meade, E. (1991). Reshaping the clinical phase of teacher preparation. *Phi Delta Kappan*, 72(9), 666-669.
- Sikula, J. (1990). *National commission reports of the 1980s*. In Houston, W. (Ed.), *Handbook of Research on Teacher Education*, p. 617-635. New York, NY: MacMillan.
- Smith, S., & Auger, K. (1986). Conflict or cooperation? Keys to success in partnerships in teacher education. *Action in Teacher Education*. 7(4), 1-9
- Thiessen, D. & Kilcher, A. (Eds.) (1993). *Innovations in teacher education*. Toronto, ON: The Queen's Printer For Ontario.
- Zeichner, K. (1983). Alternative paradigms of teacher education. *Journal of Teacher Education*. 34(3), 3-9.